

TIJDSCHRIFT

VOOR

NEDERLANDSCH INDIE.

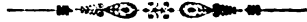
15de Jaargang.

AFL. 1—6.

EERSTE DEEL.

UITGEGEVEN DOOR

D^r. W. R. VAN HOËVELL.

ZALT-BOMMEL,
JOH. NOMAN en ZOON.
1853.

De slavernij in Nederlandsch Indië.

In 't laatst der vorige en begin van deze eeuw zijn er krachtige stemmen opgegaan in 't belang der ongelukkigen, die in Nederlandsch Indië van hunne vrijheid zijn verstoken, als zaken worden verkocht en de eigendom zijn van anderen. Een der moedigste bestrijders der slavernij was DIRK VAN HOGENDORP, een broeder van den beroemden GLJSBERT KAREL. In het jaar 1783 vertrok hij, met het smaldeel onder den schout-bij-nacht VAN BRAAM, als kapitein-luitenant der marine naar Indië, woonde de wapenfeiten van dit eskader bij tegen de inlandsche vorsten voor Malaka, Rio en Selangor, en trad daarna te Batavia in dienst der Oost-Indische kompagnie, eerst als kapitein der dragonders en vervolgens als onderkoopman in civiele betrekking. Hij werd achtereenvolgend tweede bestuurder van Patna in Bengalen, opperhoofd aldaar, administrateur van Onrust, resident van Japara en eindelijk gezaghebber van Java's Oosthoek. Hij was een man van een krachtigen geest, die zich tegen vele verkeerdheden en misbruiken, welke hij in de Indische administratie meende te ontdekken, onbeschoornd en dikwijls met hevigheid verzette, en die zich daarom vele onaangenaamheden op den hals haalde. Het zou een zeer belangrijke arbeid zijn, eens opzettelijk te onderzoeken, in hoe verre de beschuldigingen, die tegen hem werden ingebracht, gegrond waren, en aan den anderen kant, in hoe verre zijne aanwijzing van schreeuwende onregtvaardigheden en tallooze verkeerdheden van het bestuur in Indië eenen onpartijdigen toets konden doorstaan. Maar dat is niet het doel van dit opstel. Wij willen alleen eenige bijzonderheden mededeelen van de wijze, waarop VAN HOGENDORP zich het lot der slaven heeft aangetrokken.

Hij deed dat voornamelijk, nadat hij in 't Vaderland was teruggekeerd. Immers in 't laatst van 1798 werd hij uit zijne betrekking ontslagen, en in September 1799 kwam hij, na vele wederwaardigheden, in Nederland aan. Het volgende tafereel hangt hij op van de mishandelingen, waarvan hij het slagtoffer is geweest. Na, op last van Kommissarissen-Generaal en de regering van Indië, als gezaghebber van Java's Oosthoek ontzet te zijn, werden alle zijne papieren hem ontnomen en doorgelezen, werd hij zelf van zijne vrouw en bezittingen afgescheurd, in militair arrest gezet, met een kommando soldaten weggevoerd in het slechtste jaargetijde, vijf en een halve maand van de eene plaats naar de andere gesleept, zonder ooit verhoord te worden, zonder dat hem ooit gezegd werd, welke de redenen van deze behandeling waren, van welke misdaad hij beschuldigd werd, noch wie zijne aanklagers of beschuldigers waren. Ze'fs werd hem verboden en belet, iets ter zijner verdediging te schrijven of publiek te maken. Eindelijk

vrij zeker onderrigt zijnde, dat nog sterker maatregelen tegen hem in het werk gesteld zouden worden, waaronder hij waarschijnlijk zou hebben moeten bezwijken, en van zijne verbitterde vijanden geen regt kunnende verwachten, werd hij te rade, zich aan deze verdere geweldensdaden te onttrekken, en naar zijn vaderland terug te keeren, ten einde daar die regtvaardigheid te zoeken, welke hij in Indië niet kon verwachten. Alzoo een protest achterlatende, waarin hij verklaart onschuldig te zijn, en geenszins te vlugten uit vrees voor straf, maar alleen omdat zijne aanklagers tevens zijne regters wilden zijn, en waarin hij verzekert naar het vaderland te gaan, ten einde zich daar voor eene onzijdige regtbank te stellen, vertrok hij heimelijk van Batavia, en kwam hij eindelijk in September 1799 in Nederland aan.

Terwijl nu zijne zaak aldaar onderzocht werd, zette hij den strijd tegen de verkeerdheden in Indië voort. Reeds in December 1799, gaf hij een uitvoerig werk uit, getiteld *Berigt van den tegenwoordigen toestand der Bataafsche bezittingen in Oost-Indië, en den handel op dezelve door DIRK VAN HOGENDORP* *). Daarin komt ook een artikel voor over de „slaven en den slavenhandel.” Hij zet er zijne denkbeelden in uiteen over eene trapsgewijze vrijgeving der slaven, en stelt tevens voor, om intusschen den slavenhandel, of den verderen aanbreng van slaven van Makassar, Bali, of van waar ze ook aangebragt worden, dadelijk geheel te verbieden en te stuiten.

Maar hij liet het hier niet bij. Hij trachtte de algemeene opinie in 't vaderland tegen de slavernij op te wekken en te scherpen, en hij koos daartoe een middel, dat vooral geheel in den geest van dien tijd lag. Dezer dagen heeft eene Amerikaansche vrouw, HARRIET BEECHER STOWE, door een heftboom die thans populair is en groote kracht heeft, door een roman, de geheele beschaafde wereld in eene opgewonden stemming gebragt tegen hare eigen landgenooten, omdat ze, in weerwil hunner demokratische beginselen, nog altoos de verfoeijelijke slavernij, in al hare afzigtelijkheid, blijven verdedigen en behouden. Ze heeft in *Uncle Tom's Cabin*, met veel talent maar vooral met een echten Christenzin, de jammeren en de ellende der ongelukkige wezens geschilderd, die in Amerika slavenketenen dragen, en zij heeft in zoo verre haar doel bereikt, dat de aandacht van alle landen op dien onnatuurlijken en wreeden toestand in het land der vrijheid bij nitnemendheid, is gevestigd. Een halve eeuw geleden trachtte VAN HOGENDORP door het tooneel een dergelijk doel te bereiken. Hij wilde, door eene voorstelling van 't geen toen te Batavia nog gebeurde, het volk van Nederland van verontwaardiging doen gloeijen over de slavernij in zijne koloniën. Hij vervaardigde een tooneelstuk, onder den titel van *Kraspoekol; of de Slavernij. (Een tafereel der zeden van Neerlandsch Indië)* door D. VAN HOGENDORP. *Delft* 1800. Hij deed dat, „om” 't zijn zijne eigene woorden

*) In het voorberigt van dit werk wordt de geschiedenis van het wedervaren des schrijvers in Indië verhaald, gelijk wij het hebben medegedeeld.

in zijn voorberigt, „de slavernij, en nog meer den godtergenden slavenhandel, zoo afschuwelijk en hatelijk als mogelijk is te maken, en daardoor, langs alle mogelijke middelen en wegen te bevorderen het oogmerk en den hartelijken wensch, om, zoo spoedig mogelijk, den slavenhandel in onze bezittingen te doen verbieden en ophouden, en vervolgens ook trapsgewijze en met voorzigtigheid een einde aan de slavernij te maken.”

Ik heb het voornemen, mijne lezers met deze pennevrucht van den bekenden schrijver bekend te maken, niet omdat de waarde van het geschrift als tooneel-arbeid mij zoo verdienstelijk voorkomt; ik geloof, dat het als zoodanig groote en kardinale gebreken heeft; maar om hen te doen zien, hoe zeer tegenwoordig de toestand der slaven in Indië verschilt van dien tijd, hoe betere wetten en menschelijker bepalingen het lot der slaven veel dragelijker hebben gemaakt, en bovenal om hen opmerkzaam te maken op den beteren geest, die tegenwoordig de Christelijke maatschappij aldaar bezielt. Een der bedoeligen, die de schrijver met de vervaardiging van dit tooneelstuk op het oog had, is reeds bereikt; twaalf jaren later is „de godtergende slavenhandel” afgeschaft. Maar de slavernij bestaat nog; zij wordt door geboorte bestendig; de kinderen der slaven blijven slaven, tot hunne vrijlating. En ofschoon wij nu niets terug nemen van den zoo even verkondigden lof op de, vooral door den edelen VAN DER CAPELLEN, verbeterde wetgeving voor de slaven, toch zijn wij het met den schrijver eens, wanneer hij zegt, voorberigt blz. V.: „De slavernij in Oost-Indië is zeker over 't algemeen veel zachter dan in de West-Indiën, dewijl ze alleen tot huisselijke diensten gebruikt worden. Echter wanneer men nagaat, op welk eene wijze de meesten dier ongelukkigigen tot de slavernij gebracht worden, en wat altoos voor een mensch het gemis van zijne vrijheid is, zoo zal men niet ontkennen, dat de staat der slavernij noodlottig en in strijd met de natuur is. Dat is zóó waar, dat het nog geen volk in de wereld gelukt is, noch ooit gelukken kan, een *goed* wetboek voor de slavernij te maken. De slavernij is zoo eigenaardig strijdig met de regten van den mensch en zoo oorspronkelijk absurd in zich zelve, dat men, haar tot grond van regt willende nemen, geene wetten noch instellingen, die billijk en regtvaardig zijn, daarop gronden kan *). De eenige waarborg, die den slaaf nog overblijft, om door zijnen meester wel behandeld te worden, is het zedelijk karakter van den meester.”

Het stuk, dat VAN HOGENDORP voor het tooneel bewerkte, was oor-

*) Dezelfde meening heb ik eenige jaren geleden te kennen gegeven. „Wanneer wij de wetgeving op den slavenstand in Indië op zich zelve beschouwen, dan komen wij tot de veronderstelling, dat het lot van de lijfeigenen er zeer dragelijk moet zijn. Maar als wij hunnen toestand van nabij gadeslaan, dan zien wij, dat al die menschlievende bepalingen niet kunnen verhinderen, dat ook in dit land de slaven diep ongelukkig, en, in weerwil van alle voorbehoedmiddelen, zeer te beklagen zijn. Wij hebben aangetoond, hoe menschelijk de wetgeving is voor de slaven. Wij nemen niets van onze lofspraak terug; maar juist uit de menschelijke wetgeving, juist uit de zucht, die daarin doorstraalt, om hun lot dragelijk te maken, blijkt, hoe het onmogelijk is, den slavenstand te behouden, en tevens daardoor geene diep beklagenswaardige wezens te veroorzaken.” Zie *Verhandeling over de emancipatie der slaven, in Nederlandsch Indië*. Gron. 1843 blz. 13.

spronkelijk eene zedekundige vertelling. „Wijlen mijn vader” zoo schrijft hij in het voorberigt „in Oost-Indië ooggetuige zijnde van de wijze, waarop in sommige huisgezinnen de slaven behandeld werden, vooral door de vrouwen, die, in dit land geboren en opgevoed, de slaven niet als hare natuurgenooten, als medemenschen beschouwen, wenschte iets bijte dragen, om dit kwaad te doen beseffen, en, zoo het mogelijk ware, te verbeteren. Ten dien einde schreef hij eene zedekundige vertelling, die hij *Kraspoekol, of de droevige gevolgen van eene te verregaande strengheid jegens de slaven*, noemde, en te Batavia liet drukken. Mijne landgenooten gaarne een levendig denkbeeld van den aard der slavernij in onze bezittingen willende voor oogen stellen, zoo heb ik vermeend, niet beter te kunnen doen dan de bovenvermelde zedekundige vertelling van mijn vader tot een tooneelstuk te maken.”

Het stuk bestaat uit drie bedrijven. In het eerste wordt een tooneel geschetst in de woning van den heer WEDANO, opperkoopman te Batavia. Hij is een braaf, goedhartig, eerlijk man, die zijne slaven goed behandelt, maar hij heeft aan eene schoonzuster, aan wie de naam van KRASPOEKOL wordt gegeven, het bestuur van zijn huis opgedragen. Zij is de type van die vrouwen in Indië, waarvan de schrijver in zijn voorberigt het volgende zegt: „Een onuitsprekelijk genoeg is het mij, hier openlijk te kunnen en te durven verklaren, dat over 't algemeen bij geen volk of landaard, die bezittingen in andere werelddeelen hebben, waar de slavernij nog plaats heeft, de slaven zoo wel en menschlievend behandeld worden, als bij ons. Doch een groot gebrek in de inrigtingen van onze bezittingen in Oost-Indië veroorzaakt eene droevige uitzondering in de algemeene waarheid. En dit gebrek is hierin gelegen dat nimmer voldoende gezorgd is, om ook vrouwen, in het vaderland geboren en opgevoed, naar herwaarts te doen overgaan. Immers hierdoor is de vermenging van Europeërs met inlandsche vrouwen, en vooral met slavinnen, sterk bevorderd, de gevolgen daarvan zijn ligt op te maken. De dochters volgden de zeden, de gevoelens, de geaardheid der moeders; opgevoed onder en met slaven, leerden zij die aanzien als menschen, verre beneden haar, en bijkans van een andere natuur; wreedheid, ongevoeligheid, willekeur en onbillijke behandeling werden haar al vroeg eigen.”

Zulk eene vrouw is KRASPOEKOL. Zij heeft eene harer waardige medehelpster in eene zoogenaamde „liplap,” die onder den naam van „mandorresse” voorkomt, en voor wie het eene helsche vrougde is, wanneer zij de slaven kan kwellen en pijnigen. Onder die ongelukkigen is vooral éene slavine het voorwerp van beider haat. Ze heet TJAMPAKA, en verhaalt zelve op de volgende wijze hare vroegere geschiedenis: „Mijn vader behoorde tot de familie van den radja van Boni. Hij had een broeder, die aan de opium verslaafd was en dobbelde, waardoor hij menigwerf in ongelegenheid kwam. Mijn vader redde hem telkens. Ik was vijftien jaar oud, en door den radja van Boni bestemd, om zijnen zoon te huwen, toen mijn vader's broeder het ontwerp smeedde, om mij aan mijne ouders te

ontrooven en aan een slavenhandelaar te Makassar te verkoopen. Met nog twee andere booswichten wachtte hij mij 's morgens vroeg op, wanneer ik, niets kwaads vermoedende, naar de rivier ging, om mij te buden. Ze overvielen mij, bonden mij de handen, en stopten mij een doek in den mond, zoodat ik niet om hulp kon roepen. Zoo hielden ze mij den geheelen dag in een bosch verborgen; en 's nachts, toen het donker was, bragten ze mij naar Makassar, aan de achterdeur van 't huis van een slavenhandelaar, die van mijne komst reeds verwittigd scheen. Hoe zal ik u verhalen, wat hier voorviel! Mijn oom, die zijns broeders dochter te koop veilde; — de slavenhandelaar, die mij wel koopen wilde, doch op den prijs zoo veel mogelijk afdong; — mijn oom, verwoed over die inhelligheid, dreigende, als hij den gevraagden prijs niet wilde geven, mij een kris in 't hart te zullen jagen, waarvan hij reeds de punt op mijne borst zette; — ik mijn oom biddende en smekende, mij aan mijne ouders terug te geven; — de slavenhandelaar, eindelijk, door winzucht gedreven, een hooger prijs biedende, die door mijn oom, vervoerd van razernij, aangenomen werd; — ik vruchteloos hem bezwerende bij al wat heilig is, om mij niet aan mijne ouders te ontrooven, maar door hem alleen beantwoord, door mij met voeten te trappen, en van zich af in de deur van den slavenhandelaar te stooten. Zie daar het verschrikkelijke tafereel van dat afgrijselijk oogenblik, dat altoos mij voor den geest zweeft, en alleen afgewisseld wordt door eene andere, niet minder treurige, voorstelling van de droefheid en ellende, waarin mijne ouders sedert mijn verlies gedompeld zijn.

„De slavenhandelaar, vrezende voor navraag, voerde mij, zoodra ik zijn eigendom was, naar een onderaardsch hol, waar ik het daglicht niet kon aanschouwen, en waar ik nog wel twintig ongelukkige lotgenooten, allen vrouwen of meisjes, aantrof. Meest allen waren op dezelfde wijze als ik aan hare ouders of familiën ontroofd. Wij kregen alleen rijst en water tot voedsel, en werden slechts enkele malen des nachts in de open lucht gelaten, om ons te reinigen. Ik bleef in dit akelig verblijf omtrent zes maanden, toen de oostewinden doorkwamen. Bij nacht werden wij aan boord gebracht; het vaartuig was klein; en echter werden er 120 slaven en 40 slavinnen, behalve de kinderen, ingeladen. De eersten waren twee aan twee in ketenen aan elkander gesmeed, en mogten niet op het dek komen om lucht te scheppen; doch ons vrouwen werd het somtijds toegestaan. Op die wijze werden wij herwaarts gevoerd, en toen openlijk te koop geveild. Mij trof het geluk door een edelmoedig man, een waarachtig menschenvriend, gekocht te worden.”

Maar mogt ook de ongelukkige TJAMPAKA een goeden meester hebben, diens zuster KRASPOEKOL was voor haar een beul. Tot dus verre was het haar niet gelukt, de gehate slavin eene lichamelijke kastijding te laten toedienen. Met behulp van hare medehelpster „mandoresse,” weet ze, door een helsche list, op TJAMPAKA den schijn te laden van een porseleinen bord, waarop ze hare meesteres een glas water moest aanbieden, door achteloosheid te hebben gebroken.

— „Ha” roept KRASPOEKOL uit, „mij een glas water voor de voeten op den grond te werpen! Ik heb reeds lang gemerkt, dat gij een stijfhoofdige deugniet zijt — maar ik zal u die nukken wel afleeren. Hier, njai! laat haar achter in den tuin een goed pak slagen geven, dat ze er acht dagen genoeg aan heeft.

— „Ach,” jammerde de slavin voor de voeten harer meesteres neêrgevallen, „ach, ik smEEK u om overgeving; alleen voor deze keer; ik zal mij beter in acht nemen; het was mijne schuld niet!

— „Hoe, uwe schuld niet? Durft gij zeggen, dat het uwe schuld niet was? Njai! daar moet ze dubbel voor boeten. Hier, NEDO! LAUNA! sleep haar voor mijn aangezigt weg.”

En zoo wordt de ongelukkige naar de strafplaats gesleept. Met duivelsche vreugde oogt zij haar na, en staart ze naar de wreede strafbefeening. „Nu zult gij eerst gevoelen, dat gij slavin zijt!” zoo juicht ze. „Zonder slagen willen ze dat niet gelooven, en verbeelden ze zich, zoo goed te zijn als wij! Nu zal ze wel wat gedweeër en nederiger worden! Maar hoe? Nog even stug? zonder een woord te spreken? Wacht, de rotan's zullen haar de woorden wel uit den mond halen! Zoo, — op de ladder gebonden — dat is goed; dan komen de slagen aan! Maar als de jongens nu maar hunne krachten inspannen; want ze is jong en mooi, en dan hebben ze medelijden; doch ze weten, dat ik het oog op hen heb, en dan doen ze hun pligt!”

En toch ontsnapte TJAMPAKA aan hare wraak. Juist op het oogenblik, dat de eerste slag zou vallen, komt de heer WEDANO te huis, ziet de toebereidselen, en verbiedt de volvoering. Zijne zuster dringt er op aan; maar hij weigert. Ze dreigt hem te zullen verlaten; hij blijft standvastig. Ze verklaart zijne huishouding niet meer te kunnen bestieren, als ze de slaven niet mag kastijden; hij houdt vol. En het einde is, dat KRASPOEKOL, vergezeld van hare „mandores,” zijn huis verlaat.

In het tweede bedrijf heeft ze eene woning betrokken naast haren schoonbroeder, en zien we haar in 't bezit van een aantal slaven, dien zelfden morgen door haar gekocht. Daaronder zijn twee echtgenooten, ALI en PHILIDA, die elkander hartelijk lief hebben. Maar hunne nieuwe meesteres wil noch van die liefde, noch van dien huwelijksband iets weten. Ze moeten gescheiden blijven, mogen overdag niet in elkanders nabijheid komen, veel min een woord wisselen, en 's nachts wordt de vrouw met de overige slavinnen opgesloten.

— „Met vrije menschen is die liefde goed;” zegt ze tot hare vriendin „mandores,” maar met slaven is het geheel wat anders. Wie heeft hen getrouwd? Wie heeft hun veroorloofd een huwelijk aan te gaan? Wie maakt hun huwelijk wettig? Dat is goed, zoo lang men hun toestaat om te zamen te blijven; en zoo lang hun vorige meester leefde, kon hij in zijn huis toelaten wat hij wilde. Maar nu zijn ze mijne slaven, en nu moeten ze naar mijne wetten leven. Ik weet van geen trouwen; en PHILIDA zal alle nachten met de andere slavinnen opgesloten worden.”

Beide echtgenooten komen elk afzonderlijk, onbewust van elkander, bij hunne meesteres, werpen zich voor hare voeten, en smeken haar om mededogen, en om hen niet te scheiden.

— „Genade!” smeekt PHILIDA „onze vorige heer heeft ons zamen laten huwen.

— „Hoe? gij wilt mij dwingen?” barst KRASPOEKOL los, „wat raakt mij uw vorige heer? Hier njai, breng haar naar achteren, en laat haar een pak geven. Ik zal haar die verliefdheid wel afleeren.

— „Ach, genade, genade! ik smeeik om vergiffenis, ik heb immers geen kwaad gedaan!

— „Weg met haar!” roept KRASPOEKOL en schopt de arme slavin van zich.

De bedreiging wordt ten uitvoer gebracht. Wel werpt zich ALI, zoodra hij verneemt wat er gaande is, voor de voeten zijner meesteres; wel smeekt hij om genade; wel roept hij uit: „Ach ontferm u over PHILIDA. Zij is zwanger; zulk eene straoefening is nootlottig voor haar. Om Gods wil ontferm u over ons!” Maar alles te vergeefs — op eene vreesselijke wijze wordt de ongelukkige gemarteld. En daar blijft het niet bij. De beide echtgenooten zien elkander, na de wreede straoefening; het gevoel is sterker dan het gebod; ze spreken met elkander:

— „o Mijn ALI!” barst de mishandelde vrouw uit „ongelukkigen, die wij zijn. Moest ik die vernedering, die schande ondergaan!

— „Ween niet PHILIDA! gij verscheurt mij het hart.

— „o Hoe kan ik mijne tranen weerhouden. Onschuldig zoo mishandeld te worden. Onmenschenlijke wreedheid. Op een ladder gebonden onbarmhartig gegeeseld!

— „Ja, het is wreed, het is gruwelijk — ik zal u wreken!

— „Hou op! Wat wilt gij? Welke woestheid op uw gelaat? ALI! om Gods wil — denk aan mij — denk aan den staat, waarin ik ben.

— „Juist daarom wordt mijne woede grooter.

— „Kom tot u zelve! Uwe wraak kan mij niet helpen. Misschien verandert alles nog. Laat ons geduld hebben. Ik zal trachten onze meesteres door mijn goed gedrag en ijver te behagen. Ligt dat ze dan minder streng wordt en ons toestaat, weder bij elkander te komen.

Zoo tracht de arme vrouw haren naar bloed en wraak dorstenden echtgenoot tot kalmte en onderwerping te brengen. Maar juist dit gesprek is oorzaak van de vreesselijkste gevolgen. Men ontdekt dat ze, in weerwil van het verbod, bij elkander zijn — en nu wordt PHILIDA een keten aan het been geslagen, waaraan een zwaar houten blok is vast gemaakt. Deze laatste vernedering doet de woede van ALI tot den hoogsten graad ontvlammen. Hij zweert zich te zullen wreken — en in het laatste tooneel stuift hij in razernij binnen, met losse haren en een ontbloote kris in de hand.

— „Dood en hel!” zoo schuimbekt hij van woede; „zij zal mijne wraak niet ontsnappen! duivel in de gedaante eener vrouw! — Deze kris zal ik

u in 't hart stooten — en dan worde van mij wat de hemel goed vindt. Amok! Amok!”

Het derde bedrijf verplaatst ons weder in de woning van WEDANO. Het begint met een tafereel van de zeden en gebruiken te Batavia in 't laatste der vorige eeuw — eene soort van receptie of gezellige bijeenkomst bij WEDANO. Een raad van Indië, de „edelheer” CHAMPIGNON, een lid van den raad van justitie, een administrateur, een geneesheer, een scheepskapitein, een onderkoopman, zoo even uit Nederland aangekomen, brengen WEDANO een bezoek, en doen, door hunne gesprekken en handelingen, den aanschouwer een blik slaan in de gewoonten en zeden van dien tijd. Maar plotseling wordt de ontsteltenis en angst in hun midden geworpen. Een slaaf komt in groote opgewondenheid op, met het berigt, dat daarbuiten „amok” wordt geroepen. 't Is ALI, die KRASPOEKOL en de „mandores” heeft vermoord. Hij komt op het tooneel, met loshangende haren en een bebloede kris in de hand. WEDANO wordt door TJAMPAKA en zijne overige slaven beschermd. Ze staan gereed, om den aanval van den razenden amokmaker af te wachten en van hun goeden meester af te weren. Maar ALI werpt zijne kris weg:

— „Néen!” roept hij uit „ik kom niet, om nog meer te moorden! Mijn wraak is voldaan. Menschlievende man,” en hierbij knielt hij voor WEDANO „ik werp mij voor uwe voeten, ik beken mijn schuld, ik geef mijn leven in uwe handen. Ik weet dat ik sterven moet; maar liever sterven, dan dagelijks smarten te lijden, die erger zijn dan de dood. Ach! had uwe zuster uw hart gehad — ik zou haar met liefde hebben gediend — nooit zou ik tot deze wraak gekomen zijn!

— „Rampzalige! wat hebt gij gedaan? O mijne zuster, mijne zuster! Booswicht, wie gaf u het regt, uw eigen wreker te zijn?

— „Mijnheer! waar is de regtbank, wie is de regter, om een slaaf, die mishandeld wordt, regt te doen wedervaren!

ALI wordt weggevoerd. KRASPOEKOL, doodelijk gewond, was van al hare slaven verlaten — behalve van PHILIDA en TJAMPAKA, die derwaarts was geïjld, en die haar zoo goed ze konden, verbonden en hielpen. Ze wordt, op haar verlangen, naar de woning van haren broeder gebracht. Daar belijdt ze, vol berouw, met stervende lippen, hare schuld, schenkt PHILIDA de vrijheid, — en blaast den laatsten adem uit.

Ziedaar het tooneelstuk, door DIRK VAN HOOGENDORP in 1800 uitgegeven, en dat naar men mij verzekert, op den Haagschen schouwburg is opgevoerd. Het geeft een getrouwen afdruk van de algemeene denkwijze en den toestand der slaven in Nederlandsch Indië, nu vijftig jaren geleden; maar het doet ons tevens dankbaar erkennen, dat die toestand en denkwijze in eene halve eeuw geheel veranderd zijn. 't Geen toen regel was, is thans uitzondering. De publieke opinie is thans juist het tegenovergestelde van toen. Nu wordt iemand, die bekend staat als zijne slaven te mishandelen, met verachting genoemd, toen was die mishandeling niets ongewoons; en vrouwen, waarvan de schrijver in KRASPOEKOL een type

heeft gegeven, worden tegenwoordig bijna niet meer gevonden. Het onderwijs en de opvoeding, vooral voor het vrouwelijk geslacht, zijn aanmerkelijk verbeterd; vele beschaafde en voortreffelijke vrouwen hebben zich uit Europa naar Indië verplaatst, en door de kracht van haar voorbeeld en den invloed van haren geest weldadig op het maatschappelijk leven gewerkt; door geheel andere begrippen, door een veel beschaafder levenswijze, door meer kiesheid en zedelijkheid wordt thans de zamenleving gekenmerkt. Het „tafereel der zeden van Nederlandsch Indië,” door VAN HOGENDORP geschetst, behoort tot de geschiedenis; thans zou zulk een tafereel geheel andere verwen en kleuren hebben.

Niet alleen, dat daardoor ook het lot der slaven verbeterd is, zelfs is er een zekere afkeer van de slavernij en eene algemeene neiging, een verlangen naar de emancipatie der slaven het gevolg van geworden. Dit is vooral sedert 1848 toegenomen, en tegenwoordig worden bijna dagelijks slaven vrij gegeven. De Indische dagbladen, door de laatste mail aangebragt, melden er op nieuw zeer vele bijzonderheden van, en ademen zelve den geest der emancipatie. „Mogt” zoo schrijven ze, „de gedurige vermelding van zulke daden van menschlievendheid bij de slavenbezitters eenen edelen naijver doen ontstaan, om niet achter te blijven, waar zoo velen het goede voorbeeld geven.” Als slaven bij publieke veiling verkocht worden, en te kennen geven, dat zij zich zelve vrij willen koopen, dan zwijgen alle omstanders; niemand biedt; en voor een zeer geringen prijs (*f* 5.00 of *f* 10.00) worden op die wijze slaven aan de vrijheid terug gegeven. Meer dan een voorbeeld heeft daarvan reeds plaats gegrepen. 't Is de kracht der publieke opinie.

En toch zijn wij niet te vreden — toch wenschten wij, dat er meer gedaan werd — toch zouden wij zoo gaarne twee maatregelen zien nemen, die veel spoediger een einde zouden maken aan dezen, onze natie onteerende en onchristelijken, toestand. Een wet, die bepaalt, 1°. dat allen, die uit slavinnen geboren worden, vrij zullen zijn, 2°. dat de som, die jaarlijks door de slavenhouders, als belasting voor hunne slaven, wordt opgebragt, voortaan zal worden aangewend, om slaven vrij te koopen. Ziedaar alles wat noodig is, om binnen zeer korten tijd Nederlandsch Indië van de slavernij te verlossen.

Tegen het eerste bestaat zelfs in 't oog van den Minister van Koloniën geen bezwaar, want hij heeft het in zijn wetsontwerp tot vaststelling van een reglement op het beleid der regering van Nederlandsch Indië gebragt. Maar waarom biedt hij geen afzonderlijke wet aan? Het werd hem reeds in de zitting der Tweede Kamer van 8 December 1851 door den heer VAN DER LINDEN gevraagd: „Ik wensch” zeide mijn vriend „den Minister van Koloniën in overweging te geven, of zoodanige bepaling in het regeringsreglement behoort te worden geplaatst; of de werking van zoodanige bepaling moet wachten, tot dat reglement is behandeld, aangenomen en afgekondigd; en of het nu inderdaad, in het belang der vernietiging van de slavernij in Oost Indië, niet beter zou zijn, niet spoediger zou werken,

wanneer eene afzonderlijke wet die enkele bepaling terstond vaststelde. Het oogenblik, waarop de slavernij in Oost-Indië zal beginnen op te houden, zal dan niet afhankelijk zijn van de beslissing van andere punten, die daarmee niets gemeen hebben." En wat heeft de Minister van Koloniën daarop geantwoord? Hij heeft met dat verlangen een weinig den draak gestoken. „Reeds vijf en twintig jaar geleden heeft men dien maatregel willen nemen — nu men zoo lang gewacht heeft, kan men nog wel wat wachten!" Letterlijk heeft hij het volgende gezegd: „Ik heb gemeend in het ontwerp-regerings-reglement voor Nederlandsch Indië eene bepaling dienaangaande te moeten opnemen; ik vertrouwde, dat dit algemeen bijval zou vinden, maar heb nu tot mijn leedwezen gehoord, dat ik niet genoeg gedaan heb; men verlangde, dat ik aangaande dat ééne punt eene speciale wet, *d'urgence* welligt, zou hebben voorgelegd, die dan, met ter zijde stelling van alle andere Indische belangen, zoude kunnen worden behandeld. *Ik heb niet gevonden, dat die zaak van zoo dringenden aard is, dat zij, nu zij 25 jaren gewacht heeft, nog niet eenige maanden zou kunnen wachten.*" Wel nu, wij hebben nu weder bijna anderhalf jaar gewacht — neemt geen lid der kamer het initiatief, om eene afzonderlijke wet voor te stellen, dan kan het nog zeer lang duren.

Wat het tweede punt betreft, reeds in 1849 heb ik daaromtrent geschreven: „De belasting op de slaven bedraagt jaarlijks een niet onaanzienlijke som. Sedert 1816 is daaruit meer dan een millioen in 's lands kas gevloeid. Wil men die gelden, die eenmaal daarin aanwezig zijn, niet weder missen, laat men dan ten minste voor den vervolge deze slavenbelasting bezigen tot het vrijkooopen der slaven. Dit is niet meer dan billijk en regtvaardig" *).

In het *Verlag van het beheer en den staat der Koloniën over 1849*, deelt de Minister omtrent deze belasting de volgende bijzonderheden mede. „Op elken lijfeigene wordt in Nederlandsch Indië geheven één Spaansche daalder (f 2.66) 's jaars, met uitzondering van de lijfeigenen 1°. bestemd voor den arbeid in de specerij-perken op Banka; 2°. beneden 8 jaren oud; 3°. die de lijfheer verklaart bij zijn overlijden vrij te geven. Deze belasting, *slavenhoofdgeld* of *slavenbelasting* genaamd, wordt in 's lands kassen gestort en vormt een der voorwerpen van beheer van den directeur der middelen en domeinen. De slavenhandel neemt allengskens af, ten gevolge van vermindering van het getal der lijfeigenen, over welke zij verschuldigd is. Zij bedroeg zuiver

in 1839	f 28,050
„ 1840	27,397
„ 1841	26,421
„ 1842	35,616
„ 1843	23,819

*) Zie het artikel *De emancipatie der slaven in Nederlandsch Indië*, in dit Tijdschrift Jaargang 1849 II, 159 en 160. Vergelijk mijne *Verhandeling over de emancipatie der slaven in Nederlandsch Indië*, blz. 23.

in 1844	f 23,402
„ 1845	21,938
„ 1846	20,627
„ 1847	20,118
„ 1841	18,724

Er kan, naar 't mij voorkomt, geen redelijk bezwaar zijn tegen het aanwenden van de sommen, die jaarlijks als belasting van de slaven worden opgebracht, tot het vrijkooopen van slaven. En wanneer men die belasting aanzienlijk verhoogde, dan zou het doel nog beter worden bereikt. Tegen dit laatste kunnen geene bedenkingen bestaan.

Maar, mij dunkt, ik hoor mij toeroepen: waarom verlangt gij nog meer, dan nu reeds geschiedt? De slavenhandel is verboden; de toestand der slaven is verbeterd; het vrijgeven van lijfeigenen neemt dagelijks toe; waarom dan meer? Ik antwoord: de toestand der slaven is verbeterd, maar onder de Europeanen. De meesten zijn in handen van Arabieren en Chinezen. Hun lot is ook nu nog dikwijls beklagenswaardig. Wij hebben er vroeger onze meening over gezegd *), en die is tot dus verre op goede gronden niet tegengesproken. Maar bovendien, wil men de emancipatie laten afhangen van het goedgevoelen der slavenhouders, dan getroosten zij, die menschelijk en christelijk denken, zich opofferingen, en komt alles op hunne rekening, terwijl de anderen de voordeelen der slavernij blijven genieten. En dat zijn juist de Arabieren en Chinezen, die zeer zelden tot de emancipatie overgaan. Onthoudt zich dus het Gouvernement van elke handeling en regeling, dan zullen eenmaal, misschien na vele jaren, de lijfeigenen in Indië geëmancipeerd zijn, maar op eene zeer onbillijke en onregtvaardige wijze voor hen, die, door gevoel van menschelijkheid gedrongen, alléén de kosten hebben gedragen.

Ik wil dit artikel niet eindigen, zonder op nieuw te hebben gewezen op de noodzakelijkheid, dat ten spoedigste eene wijziging worde gebragt in eene bepaling omtrent de plaats, die aan vrijgegeven slaven in de maatschappij wordt aangewezen. Reeds in 1849 heb ik dit gedaan — maar toen te vergeefs †). Misschien zal de heer DUIJMAER VAN TWIST, als hij er opmerkzaam op gemaakt wordt, er eene gewenschte verandering in brengen. In die verwachting zal ik mij de moeite der herhaling getroosten.

Te Batavia bestaat het zoogenaamde „korps Papangers.” 't Is zaamgesteld uit vrijgegeven slaven, Maleijers, Mooren, Bengalezen en hunne afstammelingen, die hun 16de jaar zijn ingetreden en hun 40ste nog niet bereikt hebben. 't Is reglementair eene inlandsche schutterij en staat, behoudens het gezag van den resident, onder de bevelen van den kommandant der schutterij. Het onderscheidt zich echter van de gewone schutterijen daardoor, dat het geheel voor 's lands rekening komt *buiten* de

*) Zie mijne *Verhandeling* enz. blz. 16 en volgenden.

†) Zie het zoo even aangehaalde artikel in dit *Tijdschrift*, blz. 158.

schutterlijke kas, en geregeld al de wachten in de oude stad betreft tegen dagelijksche soldij. Wanneer tegenwoordig aan slaven door hunne meesters de vrijheid wordt gegeven, worden ze in dit korps ingelijfd. Zij moeten daarin dienst doen als soldaten, wachten betrekken, korveën verrigten, exerceren en dergelijken, tegen een zeer karig loon. In dien staat blijven zij tot hun dood. Ze schijnen dus in eene andere soort van slavernij te vervallen.

Misschien was, in vroegere jaren, een dergelijke maatregel ten opzichte der vrijverklaarden nuttig. Thans echter is dat niet meer het geval, en hopen wij, dat spoedig deze bepaling ingetrokken, of althans gewijzigd zal worden.

